

ЛИРСКО-РЕФЛЕКСИВНИ ПОУЧНИК

Драган Драгојловић, *Лесївє ѡпатрїјарха Павла*, Просвета, Београд 2016

Након читавог низа од преко двадесет песничких књига, од којих су неке биле са изразитом духовном, религијском димензијом значења, Драган Драгојловић је начинио и збирку песама тематски заокупљених животом и делом патријарха Павла. Као што је већ познато, светост патријарха Павла (Стојчевића), још за његова живота на овом свету (1914–2009), није довођена у питање, а много је чињеница које говоре у прилог оцени да је реч о светитељу који је, такорећи донедавно, ходао ту негде међу нама и дисао ваздух који смо и ми дисали. Ваља се надати да је нешто од драгоцене његове духовне супстанце прешло и на многе од нас недостојних, а ако се то збиља десило онда је то последица чисте милости Божје, изливане стога што је Божји милосник боравио међу нама и што је његова светост благотворно деловала у погледу могућности нашега спасења. Стога је канонско обраћање патријарху речима „Ваша светости” у случају патријарха Павла имала пунога оправдања и истинског разлога.

Песник Драган Драгојловић је, међутим, имао посебних разлога да покуша песнички да посведочи у прилог светости патријарха Павла, а ти посебни разлози су садржани у чињеници да се са овим светитељем сусретао у разним приликама. У „Напомени” на крају своје књиге он је истакао да је још у детињству, долазећи на причест у манастир Рачу, виђао једног „ниског и ситног калуђера” (стр. 85), којег је знатно касније, током осамдесетих година, сусрео на Косову и Метохији као владику рашко-призренског Павла. Поставши секретар Самоуправне интересне заједнице културе Србије, потом и секретар Верске комисије Србије, Драгојловић је непосредно сарађивао како са епископом Павлом, тако и са тадашњим патријархом Германом (Ђорићем). А кад је епископ Павле већ изабран за патријарха, Драгојловић је потом постао министар вера

Републике Србије, па су њих двојица природно били упућени један на другога. Пратећи јавну делатност патријарха Павла, али и осматрајући га из непосредне близине, Драгојловић је скупио обилну грађу, која је просто вапила да буде изнесена пред суд јавности. Песник се определио да најзад о свему томе проговори: „У основи, желео сам песничким средствима да укажем на тако јединственог човека, аскету кога сем молитве и црквене службе мало шта да је интересовало. Живео је по највишим моралним начелима хришћанства”, а био је црквени великодостојник „који никада није показивао моћ већ се понашао као калуђер и молитвени испосник” (87–88). Посведочити о светитељу који се све више таквим потврђује, постао је прворазредни песнички изазов којем је Драгојловић здрушно подлегао.

Збирка је подељена на два циклуса неједнаког обима: у првом – „Самопознање и знамења” – има 7 песама, а у другом – „Монах из времена Јеванђеља” – налази се 39 песама; томе су још додате уводна и закључна песма. Већ уводна песма „Божји избор” посвећена је једном од кључних догађаја из патријарховог живота – чину избора за патријарха, кад је изабраник, сазнавши за исход гласања, признао како тако нешто „није очекивао, још мање желео”. Остало су забележене изјаве више архијереја СПЦ које потврђују ове речи. А песник Драгојловић описује како је, у фази завршетка избора новог патријарха, игуман манастира Тронеша Антоније посегнуо за једним од три коверта са иконе, а на тај начин је стигао одговор с небеса, одговор не по мери људске памети него по избору љубави Господње. Песник, стога, бележи управо оне речи које су многи верници спонтано изговарали онда кад је објављено ко је, одлуком Сабора, постао нови патријарх: „Има Бога, казао је неко кад је отворен коверат, / кад је прочитано име Павле, / има Бога – ко би други / наградио бездомог да му Косово буде дом, / обоженог – да на косовском распећу / Цркви служи. // Има Бога.” Већ уводна песма понудила је основну перспективу у којој ваља сагледати живот и рад патријарха Павла, перспективу по којој се у свему што је мислио, говорио и чинио овај свети човек може и мора препознати траг Божјега присуства. О томе је и ова књига хтела да посведочи.

Завршна песма Драгојловићеве збирке неће се завршити неким детаљима из патријархових биографских чињеница, него ће бити усмерена ка мислима које би могле бити у патријарховој глави и срцу. Зато песма носи наслов „Речи које би можда могао изговорити патријарх Павле”, а у њој је изложена мала теолошка расправа о природи Бога и човековог знања о Богу. Основни тон овог излагања садржан је у неопходности прихватања релативних, малих, ограничених истина како би се назрела, покренула и усвојила апсолутна, бесконачна и несамерива истина Божјег присуства. Песник зато вели: „Ако није потпуна Божја истина / све што је записано у јеванђељима / истина је да јеванђеља помажу

/ да долазимо до Божје истине, // до Његових речи које нису све / у светим књигама, / али свете књиге су их / откривале и јављале / помажући и нама да трагамо / и тако упознајемо себе / и Божју тајну.” Свете књиге су, тако, „указале на Његов траг у свему / преко речи које су настале / када је настала цела Творевина”, па треба трагом тих драгоцених речи кренути у потрагу за оним што се не може рационално објаснити и доказати: „Ако свете књиге нису доказале / постојање Бога / оне су многима помогле / да га пронађу у себи. // Указале су да постоји Несазнајно, / и да смо и ми његов део.” Тако утврђен у вери, човек се неће осетити узнемираним и очајним што се јављају сумња, неверица и недостатак чврстог ослоња у свету у којем живи: једино што му преостаје, као пуна извесност, јесте посвећеност Богу и преданост молитве која не изневерава онога који истински моли. Зато песник завршава ову песму помирљивим тоном који подстиче на непомирљивост трагања за Божјом истином: „Нека сумњају они који сумњају. / Сумња је најбољи начин да осетимо / колико смо свесни да нам нешто недостаје. / Нека не верују они који не верују – / имаће времена да се увере: / дуг је живот, смрт још дужа. // Ја сваки дан изговарам молитве / и приклањам главу / пред својим Творцем / и Спаситељем.” Такву помирљивост може неговати само ум који зна да је сумња и те како користан ментални став, али је њена врхунска моћ садржана у мукотрпном доласку до сазнања која ће управо сумњу учинити непотребном и сувишном. Драгоценост сумње исказује се управо чином њеног самопревазилажења и самоукидања.

Драгојловићева поезија као певање о животу и делу патријарха Павла задобија понешто различите појавне облике. Један део ових песама о патријарху Павлу написан је као нека врста извештаја и поетског коментара о биографским чињеницама и догађајима из живота човека који се посветио Богу. Тај биографски део започиње песмама о дечачком препознавању свога пута, било да је приказано дете које, „са страхом у себи / и неизвесним путем / пред собом”, у сну назире некакву своју будућност („Самопознање”), или човек у тражењу који се навикава на неминовну самоћу и схвата да је његова „једина страна света / Јеванђеље” („Моја страна света”), било човек који је већ нашао свој пут, па се уместо студија медицине одлучио на монаштво („Христов пут”), потом му се збило владичанство на Косову и Метохији, па коначно и дужност патријарха. Упркос томе што се песник потрудио да се у основним обрисима укаже животни пут колико Гојка Стојчевића, толико, па и знатно више, монаха, епископа и патријарха Павла, ипак је са далеко највише своје лирско-рефлексивне пажње усмерио поглед на период патријаршијске службе, а у њој су се преламале све духовне драме и сва божанска узношења која су се у Павлу збивала. Тако, примера ради, драматски снажно звуче његове речи којима одбија да убудуће одлази у Америку, јер: „Одавно знам да је Каин убио Авеља, / видим и како се безочно за власт

бори, / а не за добро народа. // Нећу више да идем у Америку, / ни у Сенат ни у Конгрес. / Њих не интересује истина / већ само интерес, / тамо очекују да говорим оно / што њима треба” („Нећу више да идем у Америку”). Патријарх Павле се не бави политиком, али се у његовим речима може препознати очигледан политички став, настао због доследног хришћанског доживљаја на чијој подлози природа овога света јасно оставља свој траг. Не мора се ништа о политичком свету непосредно рећи, али се тај свет сам собом испољава на недвосмислен начин.

Други и претежнији део Драгојловићевих песама, онај који се удубљује у тајновитост Божјег послања и несагледиву сложеност Божјег присуства у човековом свету, представља бољи и убедљивији део збирке *Лесјиве џајријарха Павла*. У песми „Нећу да се жалим” исказује се пуна опредељеност патријарха Павла да се уопште и не бави светом око себе него да се сав посвети Господу самоме; негативним одређењима не жели да се посвећује, неће ни да се жали, ни да куне, ни да хули, него хоће само да молитвама остане у разговору са Господом: „Нећу да се жалим нити да судим / онима које је Господ послао овде / где је и мене послао, / нећу никоме да судим. // Хоћу да служим моме Господу.” Зато је светост патријарха Павла била у знаку потпуне лакоће и неприметности, јер: „Павле је био онај / који се није истицао, / сенка која се кретала / између земље и неба, / слуга Божји, // зрно прашине / које је чинило бољим свет” („Цео живот”). Речи таквога човека су „Речи чистог срца”, како гласи наслов песме у којој се истиче силна моћ таквога говора способног да од овога света начини дом у којем се свако може осећати сасвим пожељно и присно: „Реч постоји од Почетка, / и човек постоји од Почетка, / треба само изговарати речи / онако како то чини патријарх Павле – / чистог срца, // и љубав, скривена и божанска, / подићи ће човеку дом на земљи.”

Лирски свет Драгојловићеве поезије описује аскетску посвећеност и молитвену сабраност патријарха Павла као највеће врлине које и доводе до светости овог човека, спремног да љубављу и брижношћу савлада свако демонско искушење које му се испоставља. У песми „Владичански двор” песник приказује владику Павла како, усред зиме а без ватре на огњишту (грејала га је једино ватра његове вере), размишља о томе да ли према Косову он мора имати однос дубоке верске посвећености какву је имао Мојсије пред Купином која гори, па читајући речи: „Мојсије, изуј обућу са ногу својих / јер је земља на којој стојиш света”, он се пита није ли и њему изречен налог „да се изува / када путује по светој земљи Косова.” У складу са легендарном аскезом и штедљивошћу, одлучношћу да по свему буде једнак обичним људима и да не користи никакве повластице које му се нуде, патријарх Павле је био одлучан да на Косово из Београда путује аутобусом, упркос томе што су га упозоравали како му тако не могу гарантовати безбедност; његов одговор је веома једноставан: „што сам ја важнији од сваког другог / када сви имамо само по један

живот” („Путовање на Косово”). Препознајући овакво опредељење, песник у песми „Опредељење патријарха Павла” закључује: „Био је светло у тами / за осиромашене, ојађене, преварене, / за цео народ, / показујући да постоји и други пут, / показујући да се и у свету / у коме су новац, партије и политика / изнад свега другог / може достићи светост.”

Такав свети праведник могао је постати само онај чији Господ јесте Исус Христос, Онај који је начело љубави прогласио за нови завет који ваља испуњавати иако се он не може до крај испунити. Зато песник вели: „Господ патријарха Павла / није био Господ / који пред војскама корача, / иако ни његово време није било боље / од времена старозаветних пророка, / није било мање силе и зла, / неправде и неморала, / рата и убијања, // али Господ патријарха Павла / није корачао са мачем пред војскама / већ је љубављу и праштањем / покушавао да помаже и храбри, // да буди веру и наду” („Господ патријарха Павла”). Због дубоке вере у светост и праведност, патријарх Павле ће паству с разлогом подсећати на учење о важности десет праведника („Ако међу нама нема десет праведника / онда не заслужујемо да преостанемо”), премда песник сведочи како се у пастви буни критичка свест спремна да расправља о природи савременог света, о томе „да ли и други народи имају / тих десет праведника”, о томе „како је могуће / да један неправедан, а моћан / може учинити више / од безборј праведних”, те како то да „моћни и неправедни, а не свети, / одређују ко је праведан.” Светост се и у овом случају судара са критичком, рационалном свешћу, а ту помирења тешко може бити.

Драгојловићева књига *Лесјиве њаптријарха Павла* представља лирско-рефлексивни поучник који ће доста значити онима који су на путу изградње сопствене вере, а који ће, насупротив томе, изазивати оштре реакције оних који би да веру као антрополошку категорију сасвим изоставе са списка релевантних феномена. У мери у којој се досегну висине светости, уследиће помирљива оцена да времена за праве одлуке има онолико колико има, јер „дуг је живот, смрт још дужа”. Патријарх Павле је меру свога живота испунио светошћу онолико колико је свима нама могао да послужи, а и надаље ће служити као светао лик који показује да се и данас, усред највећег хаоса и вавилонске пометње, може постићи светост коју гласноговорници проглашавају превазиђеним и демодираним феноменом. Они пак који такво проглашавање обављају, обично умиру у страху и у јаду, а патријарх Павле је уснуо са божанским миром и светлошћу на своме лицу. Ко хоће да бира, нека бира! Док још може то да чини!

Иван НЕГРИШОРАЦ / Др Драган М. СТАНИЋ

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српску књижевност

stanicnegrisorac@gmail.com